

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ” เป็นหนึ่งในชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความพอใจต่อการทำงานของสถาบันดังกล่าว เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยแบบสอบถามจำนวน 2,000 ตัวอย่าง จาก 42 จังหวัดทั่วประเทศ

จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้เข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย

ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือคนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากกว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมือง

ผลจากการบูรณาการปัจจัยต่างๆ เชื่อมโยงกับเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนูญสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเพื่อการบรรลุเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนูญหลายประการ โดยเฉพาะการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน โดยอาศัยช่องทางผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ ด้วยข้อมูลที่แม่นยำและเป็นกลางซึ่งมีผลโดยตรงต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้กว้างขวางขึ้น และเมื่อประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงก็มีแนวโน้มที่จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ทำให้องค์กรอิสระมีความเข้มแข็งและสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเพื่อสร้างความสุจริต โปร่งใสให้กับระบบการเมืองได้อย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกันองค์กรอิสระต่างๆ จะต้องแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองให้ชัด ให้สัมพันธ์กับเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจตลอดจนการเป็นองค์กรที่มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและได้รับทราบช่องทางที่สามารถเข้าถึงระบบการเมืองที่เปิดกว้างมากกว่าในอดีต ประชาชนก็จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระทั้งหลายมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วมในทางกลับกันด้วย

สำหรับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลนั้น หากรัฐสภาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการทำงานในหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติที่คอยตรวจสอบรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็จะได้รับความพอใจจากประชาชนมากด้วย

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจัดเป็นปัจจัยสำคัญ การวิจัยนี้พบว่า การที่คนตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อาจมีสาเหตุจากความไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมือง อันเป็นประสบการณ์ที่มีให้เห็นในอดีต โดยเป็นการจัดการปัญหาด้วยพลังของประชาชนที่ออกมาชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งถือเป็นด้านดีที่สะท้อนให้เห็นความตระหนักในสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน หากว่าการแสดงออกเพื่อแก้ปัญหาข้างต้นซึ่งความเข้าใจระหว่างกันก็อาจนำไปสู่ความรุนแรง และความเสียหายได้ เจตนาารมณ์ที่มุ่งสร้างการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจถูกบิดเบือนและมีสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้น ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันผลักดันการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเน้นระบบการเมืองที่กระฉับกระเฉง โปร่งใสไม่ปิดบังอำพราง สามารถตอบคำถามสาธารณะได้ทุกเรื่อง เป็นการเมืองที่ไม่เห็นแก่พวกพ้องและไม่ผูกขาดอำนาจไว้ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นที่มั่นใจได้ว่าเป็นระบบการเมืองของประชาชนทุกคน และการเลือกตั้งตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้

สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับความเชื่อมั่นต่อประสิทธิภาพทางการเมืองนั้น พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล กล่าวคือคนที่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องซับซ้อนยากแก่

การเข้าใจ รวมทั้งเป็นเรื่องเฉพาะของคนบางกลุ่มที่คนธรรมดาเข้าไปมีอิทธิพลได้น้อยจะพอใจต่อการ
ทำงานของรัฐบาลมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นในสภาวะที่ประชาชนรอรับประโยชน์
โดยยอมให้คนอื่นคือรัฐบาลคิดแทนตน มากกว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจสภาพปัญหาและ
ความต้องการของตนและท้องถิ่น แล้วพยายามผลักดันให้เกิดการสนองตอบ รัฐบาลจึงเป็นที่ซึ่งประชาชน
ที่มีทัศนคติทางการเมืองเช่นนี้ฝากความหวังให้เป็นผู้จัดการปัญหาต่างๆ แทน ดังนั้น แม้ว่ารัฐบาลจะ
ทำงานได้เป็นที่พอใจของประชาชน แต่ก็ยังคงค่อนข้างน่าเป็นห่วง และเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางความคิดที่
ไม่เกื้อหนุนต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย

จากบทสรุปดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาและมีข้อเสนอแนะเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของ
รัฐธรรมนูญ ในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำให้การเมืองมีเสถียรภาพ ดังต่อ
ไปนี้

เนื่องจากความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมใน
ทางการเมือง และจากการศึกษาพบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ ดังนั้นควรมี
แนวทางในการเสริมสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีต่อประชาชน ดังนี้

1. ให้ความรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนและผู้บริหารท้องถิ่น และปลูกฝังค่านิยม
แบบประชาธิปไตย

1.1 รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเมือง
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจให้
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ที่น้อยที่สุด

1.2 รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรจัดหลักสูตรเกี่ยวกับสิทธิและ
หน้าที่ของชนชาวไทย โดยเน้นในเรื่องสิทธิทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2540

1.3 การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ฝ่ายสื่อต่างๆ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องควรปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เยาวชน กลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง

2. เสริมสร้างความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนโดยปรับปรุง
แก้ไขหลักเกณฑ์และช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนให้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด ตลอดจน
การสร้างช่องทางในการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การสนับสนุน ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม
ทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เอกชนหรือพรรคการเมือง โดยที่รัฐ
ต้องมึงบประมาณในส่วนนี้และให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียงต่อการทำงานด้านนี้ของ
องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งพยายามขจัดปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมือง อาทิ รัฐบาลโดยกระทรวง
ทบวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีรางวัลท้องถิ่นดีเด่น โดยที่ประเมินผลจากการมีส่วนร่วม

ด้านต่างๆ ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวที่จะเข้ามีส่วนร่วมด้านต่างๆ ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มงบประมาณให้กับท้องถิ่นที่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงหรือผ่านเกณฑ์

4. รัฐบาลจะต้องมีการรวบรวม สํารวจและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้จัดทำนโยบายและให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

5. เนื่องจากประชาชนยังรู้จักองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญน้อยมาก องค์กรอิสระจึงควรเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1 ประชาสัมพันธ์องค์กรในทุกรูปแบบในเชิงรุก

5.2 องค์กรอิสระต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาลเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นในการทำงาน

6. สื่อมวลชนต้องมีธรรมาภิบาลในการทำหน้าที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะโทรทัศน์ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์